

Мартинюк Веронія

к.п.н., ст. викладач

Буковинської державної

фінансової академії,

м. Чернівці

ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕРАКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИКОНАННЯ ПРОЕКТУ

Розглядається інтерактивна діяльність у процесі творення студентського проекту. Аналізуються особливості: суб'єкт-суб'єктної взаємодії; стимулювання групової роботи; організації активної мовленнєвої діяльності під час проектування.

Ключові слова: *інтерактивна комунікація, проектна діяльність студентів, робота в групі.*

Рассматривается интерактивная деятельность в процессе выполнения студенческих проектов. Анализируются особенности: субъект-субъектного взаимодействия, стимулирования групповой работы; организации активной речевой деятельности в процессе проектирования.

Ключевые слова: *интерактивная коммуникация, проектная деятельность студентов, работа в группах.*

Students' interaction in the process of project activity is being investigated, Subject-subject interaction, group-work stimulation, speech activity management in the process of project performance are being analyzed.

Key words: *interactive communication, students' project activity, group work.*

Суб'єкт-суб'єктна взаємодія у процесі навчання іноземних мов нерозривно пов'язана зі спілкуванням і будується за його законами.

Казаринова Н.В. вважає, що інтерактивна модель міжособистісної комунікації передбачає почерговий вплив учасників спілкування один на одного. Цей процес перетворює лінійну (письмово-текстову) схему комунікації на кругову, циклічну, що дає змогу говорити про існування зворотнього суб'єкт-суб'єктного зв'язку [1].

Актуальність проблеми дослідження особливостей активної інтеракції суб'єктів учіння і викладання у процесі проектування зумовлена необхідністю подолання низки суперечностей, що існують у сучасній вищій освіті, а саме протиріччя між: переважаючими теоретичними знаннями в змісті освіти і потребою майбутніх фахівців у практичних вміннях і навичках іншомовної мовленнєвої діяльності; між традиційними методиками навчання і потребою в стимулюванні творчої співпраці студентів.

У полі нашої уваги – інтерактивна діяльність у процесі проектування, що передбачає поєднання індивідуальної самостійної роботи з інтерактивною комунікацією в малих групах і колективі. Головна особливість інтерактивного проектування полягає в тому, що процес навчання відбувається в спільній креативній діяльності, коли кожен учасник інтеракції усвідомлює цінність суб'єкта співпраці, підтримує його, відчуває потребу в спільній творчій взаємодії, сприяє створенню сприятливого емоційного мікроклімату в групі, і, що найважливіше, бере активну участь у інтенсивному суб'єкт-суб'єктному / суб'єкт-об'єктному спілкуванні.

Тому об'єктом нашого дослідження є процес навчання іноземних мов у ВНЗ. Предмет дослідження – інтерактивна комунікація в процесі виконання студентських проектів.

Мета публікації – розкрити особливості інтерактивної мовленнєвої діяльності студентів у процесі виконання проектів. Завданням статті є обґрунтування ролі інтерактивної взаємодії студентів у процесі навчання іноземних мов.

Опису інтерактивних технологій, їхніх можливостей у стимулюванні спілкування суб'єктів навчально-виховного процесу присвятили дослідження В.І. Євдокимов, Л.І. Корнеєва, О.І. Пометун, І.Ф. Прокопенко, Ю.Г. Реп'єв, Г.К. Селевко, О.І. Січкарук, Н.Г. Суворова та ін.

У працях О. Біляєва, Л. Варзацької, О. Вербило, А. Гембарук, О. Горошкіної, Л. Кратасюк, О. Малихіна Л. Щербини, М. Олійник визначено основні характеристики інтерактивних методів, сформульовано їхні переваги над традиційними, подано правила імплементації цих методів у навчально-виховний процес.

За визначенням Пометун О.І., суть інтерактивного навчання в тому, що «навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії усіх учнів. Це взаємонавчання, співнавчання (групове, колективне, навчання у співпраці), де учитель і учень є рівноправними суб'єктами навчання, розуміють, що вони роблять, рефлексують з приводу того, що вони знають, уміють і здійснюють» [2, с. 9].

Спільна інтерактивна діяльність у процесі створення проекту дозволяє кожному студенту максимально проявити свої інтелектуальні та творчі здібності, заохочує самостійність та ініціативність в ухваленні рішень, активізує мовленнєву діяльність, стимулює до інтенсивної суб'єкт-суб'єктної взаємодії.

Інтерактивне проектування передбачає «занурення» в активне спілкування, у процесі якого суб'єкти учіння і викладання здійснюють креативну навчально-пізнавальну діяльність. В основі цієї технології – колективна групова співпраця, де кожен суб'єкт і об'єкт спілкування-взаємодії є відображенням навколишнього середовища, його видозмін у процесі еволюційного розвитку. Крім того, інтерактивними є не тільки безпосередні суб'єкт-суб'єктні конwersації, але й спеціальні пристрої – об'єкти, що забезпечують взаємодію користувача з комп'ютером, участь у радіо і теледіалогах, опитуваннях, передачах тощо. Інтерактивне проектування зберігає кінцеву мету й основний зміст самостійної позааудиторної роботи, але видозмінює форми з транслуючих на діалогові, що базуються на взаєморозумінні і взаємодії.

Обозов М.М. запропонував шість рівнів взаємозв'язку і спільної суб'єкт-суб'єктної діяльності: ізольованість; передбачуваний взаємозв'язок, «мовчазна присутність»; вплив і взаємовплив; активний і дієвий взаємозв'язок через засоби спільних дій; колективний взаємозв'язок [3].

Практика показує, що вказані рівні проявляються через інтерактивну мовленнєву діяльність студентів у процесі проектування.

Інтерактивна діяльність учасників проектування розглядається нами у двох площинах: інтерактивне спілкування та інтерактивне навчання іншомовній комунікації. Вони перебувають у діалектичній єдності і є взаємозалежними.

Інтерактивне навчання студентів формує і розвиває рецептивні, продуктивні і креативні навички оперування засобами мовлення для транслювання або сприйняття інформаційного матеріалу. Інтерактивна діяльність розподіляє функції виконавців проектів таким чином, що той, хто створює модель проекту, і той, хто сприймає трансльовану інформацію,

почергово виступають або транслятором, який генерує ідею, або реципієнтом, який її акумулює. Імплементация інтерактивних методів навчання здійснюється шляхом використання фронтальних та кооперативних форм організації навчальної діяльності студентів, інтерактивних ігор та методів, що тренують уміння дискутувати.

«Принципи інтерактивного навчання передбачають:

- безпосередню участь кожного учасника занять, що зобов'язує викладача зробити кожного студента активним шукачем шляхів і засобів вирішення тієї чи іншої проблеми;

- взаємне інформаційне та духовне збагачення. При цьому навчальний процес організовано таким чином, щоб його учасники мали можливість обмінятися своїм життєвим досвідом, одержаною інформацією, набутими знаннями;

- особистісно орієнтований підхід щодо адаптованого навчання» [4].

Інтерактивне спілкування задовольняє у першу чергу соціально-інформаційну потребу студента, тренуючи і активізуючи його соціолінгвістичні навички, набуті в результаті інтерактивного навчання мовленнєвої іншомовної комунікації. Окрім того, у процесі інтерактивного спілкування на фоні створення і презентації проектів формуються професійні вміння майбутніх фахівців.

Биков В.Ю., спираючись на вплив фактору часу, досліджує синхронні й асинхронні on-line режими суб'єкт-суб'єктної взаємодії. Учений стверджує, що синхронний режим комунікацій вимагає, аби навчальна взаємодія здійснювалася в одному і тому ж місті, або/і в один і той же час. Навчальна діяльність у віртуальних середовищах дозволяє учасникам навчального процесу значною мірою абстрагуватися від обставин і обмежень реального життя, що в непоодиноких випадках стримують процес розв'язання типових навчальних ситуацій, заважають формуванню перспективних і продуктивних способів мислення [5].

Биков В.Ю. дослідив, що асинхронний режим комунікацій більш гнучкий, незалежний в часі і тому більш привабливий для студентів. Цей режим не вимагає фіксованого часу навчальних комунікацій. Автоматизовані комп'ютерні оболонки, що підтримуються за допомогою е-дистанційні технології навчання, можуть забезпечувати такі комунікації в асинхронному режимі, а саме: е-дискусії, електронні дошки, електронну пошту з листами розсилок, до яких включаються електронні адреси не тільки членів навчальної групи, але й адреси окремих експертів або членів інших груп, залучення яких бажане і можливе для кращого досягнення навчальних цілей; голосову пошту; передачу друкованих навчальних матеріалів у вигляді електронних файлів; передачу навчальних матеріалів на компакт-дисках; передачу навчальних

матеріалів за допомогою факсу; передачу інформації на автовідповідачі [5].

Вважаємо, що, окрім зазначених характеристик, спосіб взаємодії учасників проектних груп за своєю локалізацією передбачає два модули інтеракції: зовнішній і внутрішній.

Зовнішній модус інтеракції передбачає консультації, співбесіди, інтерв'ю з суб'єктами (потенційними інформаційними джерелами або носіями мови) і соціальним оточенням; електронну пошту, а також віртуальне спілкування в Інтернеті. Такий тип спілкування має посередницькі стратегії і виконує донорські функції, спрямовані на задоволення потреб реципієнта.

Внутрішню інтеракцію провокують індивідуальна суб'єкт-об'єктна робота і групова суб'єкт-суб'єктна взаємодія, що продукує маніпулятивний (Л.О. Петровська), конкурентно-кооперативний, спільно-індивідуальний, спільно-послідовний, автономний перебіг проектної співпраці між членами груп мотиваційно-ротаційного проектування, включаючи інтеракцію «студент-викладач».

Стимулювання зовнішньої і внутрішньої інтеракції студентів у процесі проектної діяльності передбачає врахування і вмиле використання різноманітних прийомів співпраці: особливих завдань для окремих студентів у мікрогрупах, парах; організації діяльності малих груп для розв'язання завдань проекту; обміну ролями всередині груп; застосування різноманітних, зокрема електронних засобів навчання тощо. Щодо інформаційного компонента, інтерактивний проект забезпечує процес обміну матеріальними і духовними цінностями, створює умови для розвитку позитивної мотивації навчально-пізнавальної діяльності, а також середовища спільного пошуку і роздумів. Трансляція інформації здійснюється через вербальну і невербальну комунікації.

Вербальне, або безпосереднє спілкування, враховує змістовність, логічність, точність, ясність, стислість, простоту й емоційну виразність, образність, барвистість мовлення. Правильна вимова, вільне, невимушене оперування словом, фонетична виразність, чітка дикція – необхідні елементи мовної культури людини. Вербальне спілкування передбачає: усне мовлення (монолог, діалог, полілог, розповідь, пояснення, бесіда, інтерв'ю, дискусія, дебати, переговори, обмін інформацією, спільне планування, практична цілеспрямована кооперація); писемне спілкування (листування, нотатки, обмін записами, поправки, коректура, формування банку ідей, упорядкування інформаційної бази даних, моделювання проектів); спілкування «людина-машина» (синхронні й асинхронні інтерактивні дискусії – «чат» електронна

пошта, списки адресатів, Інтернет-форум; робота в програмному пакеті «WORD»; віртуальні on-line, off-line ігри); аудіо-візуальне спілкування засобами масової інформації, ТЗН, мобільним зв'язком, факсом, інформативною довідковою літературою, макетами проектів. Посередницька взаємодія з потенційними інтерактивними комунікаторами включає різні види перекладу, реферування, усну і письмову медіацію, переказ у соціальних і транзактивних ситуаціях.

На психологічному рівні, як стверджують учені, ми сприймаємо загальний образ суб'єкта спілкування на 7% за допомогою вербального відчуття, решта припадає на невербальне сприйняття: 38% – на звукові засоби, 55% – на міміку, жести і позу [6].

Невербальне спілкування пов'язане з емоційною стороною інтерактивної комунікації: формується вміння встановлювати зв'язок між поведінкою й індивідуальними якостями особистості; налагоджується психологічний суб'єкт-суб'єктний контакт; опановуються способи зняття напруги в процесі спілкування тощо.

Невербальна інтеракція у процесі виконання проекту передбачає візуальний контакт, фізичні рухи, паралінгвістичні засоби, тощо. Паратекстуальними засобами інтерактивного проектування вважаємо наочність – показ або ілюстрування і демонстрування.

Хронеміка визначає час комунікації в процесі інтерактивного проектування, а загальні часові характеристики включають період виконання проекту, час інтерактивного спілкування, запізнення, затримку дій.

Мова тіла передає:

а) *динамічну експресію*: текесіку – система дотиків, потиску руки, поплескування; кінесіку – комунікативно значущі рухи (міміка, жести, пантоміміка, постава, поза, хода); гаптику – мова доторків, тактильна комунікація;

б) *статичну експресію*: фізіогноміку – експресія обличчя і фігури, зумовлена будовою тіла; окулесіку – мова очей, візуальна поведінка суб'єктів інтеракції.

Просодичними ознаками є голосові характеристики, ритміка, мелодика пов'язані з настроєм, станом думок, детермінованих навколишньою ситуацією. Важливу роль відіграють навіть арт-ефекти: прикраси, манера одягатися, зачіска, косметика, макіяж, охайність тощо.

Оскільки стратегія проектування вимагає планування, виконання,

корекції, вдосконалення й оцінювання, важливо відмітити, що процес інтерактивного проектування через іншомовне вербальне чи невербальне спілкування передбачає не тільки спільну суб'єкт-суб'єктну співпрацю, а також узгодженість і координацію дій проєктантів на різних рівнях їхньої взаємодії. Погоджуємося з Обозовим М.М., який стверджує, що розширення взаємозв'язків у процесі мовленнєвої комунікації збільшує значення керівних функцій і функцій координації.

На різних етапах творення проєктів стимулювальний вплив на суб'єкт-суб'єктну взаємодію здійснюють: публічний ефект – змагання, що визначається різними цілями учасників; умовний взаємозв'язок, що визначається установкою діяти спільно; рівень дійсного взаємозв'язку (через засоби реалізації) – аж до повного взаємозв'язку, коли дії одного члена групи неможливі без попередньої або одночасної дії інших. Взаємозв'язок цього рівня може збільшуватися завдяки підсиленню ціннісно-орієнтаційної єдності групи, коли взаємна залежність додатково регулюється збігом особистого і суспільно-ціннісного змістів групової діяльності. Для учасників інтерактивного проектування важливою є демонстрація особистісної цінності в дії – студент уявляє себе носієм цінності й стимулює себе до підсилення її значущості

Урахування особливостей перебігу інтерактивної співпраці в процесі проектування уможливорює ефективне стимулювання іншомовної діяльності студентів. Інтерактивна діяльність формує і розвиває вміння працювати в групі, зберігаючи власну індивідуальність. Активна інтеракція в процесі проектування вдосконалює культуру спілкування студентів, зокрема в умовах полікультурного суспільства та діалогу культур. Інтеракція в процесі моделювання проєктів тоді стає ґрунтовною і змістовною, коли вона надихає творців проєктів на свідоме ініціювання й інтенсивне тренування власних умінь і навичок іншомовної комунікації, активізуючи механізми трансформування суспільних цінностей в особистісні надбання.

Вбачаємо перспективи подальших розвідок із представленого напрямку в дослідженні особливостей жіночої і чоловічої стратегій інтерактивної комунікації в процесі творення проєкту; моніторингу індивідуального вектору просування кожного учасника інтерактивного спілкування; релевантного добору інтерактивних методів активізації навичок мовної та мовленнєвої діяльності на різних етапах творення проєкту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Казаринова Н.В. Теория межличностного общения как междисциплинарное знание / Куницына В.Н., Казаринова Н.В., Погольша В.М. Межличностное общение : учебн. для вузов. – СПб. : Питер, 2001. – С. 12–29.
2. Пометун О. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посіб. / Пометун О., Пироженко Л. – К. : Видавництво А.С.К., 2004. – 192 с.
3. Обозов Н.Н. Модель регуляции совместной деятельности / Н. Обозов // Социальная психология. – Л. : 1979. – С. 125–139.
4. Чорна А.М. Інтерактивні форми навчання як фактор підвищення ефективності навчання студентів / Чорна А.М., Чорна Н.М. // П'ята Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Сучасна наука в мережі інтернет»
5. Режим доступу: – <http://intkonf.org/chorna-am-chorna-am-interaktivni-formi-navchannya-yak-faktor-pidvischennya-efektivnosti-navchannya-studentiv/>. – Заголовок з екрану.
6. Биков В.Ю. Наукове забезпечення дистанційної професійної освіти / В. Биков // Україно-польський журнал. – Київ-Ченстохова: Видавництво: ЗАТ «ВПОЛ», 2000. – Видання II. – С. 93–116.
7. Меграбян А. Психодиагностика невербального поведения : монография / А.А. Меграбян. – СПб. : Речь : Просвещение, 2003. – 304 с.